

СТВОРЕННЯ КРЕАТИВНОГО НАВЧАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ

CREATING A CREATIVE LEARNING ENVIRONMENT FOR THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' CRITICAL THINKING

У статті розглянуто передумови створення креативного навчального середовища у процесі навчання англійської мови студентів ЗВО з метою удосконалення їх навичок критичного мислення. Розкрито роль встановлення креативно-ціннісної взаємодії «викладач-студент» у рамках вибіркового компоненту «Аналіз медіадискурсу» освітньої програми «014 – Середня освіта». Креативність як ключовий компонент сучасної епохи характеризується створенням нових ідей, а не тільки засвоєнням інформації. Однак у педагогічній сфері досі існує суперечність щодо важливості розвитку креативності студентів та водночас підтримки репродуктивного стилю взаємодії викладача та студента в освітньому процесі університету. Критичне мислення розглядаються як здатність аналізувати інформацію з позицій логіки та особистісно орієнтованого підходу для того, щоб застосовувати отримані результати як до стандартних, так і до нестандартних ситуацій, питань та проблем. У статті представлено практичні вказівки щодо ефективних способів створення креативного навчального середовища за допомогою проектних завдань, які передбачають активізацію творчих здібностей студентів, а також стимулюють їх навички висловлювати власну думку. Розглянуто приклад впровадження креативних завдань з метою удосконалення навичок критичного мислення студентів на заняттях з курсу «Аналіз медіадискурсу», навчальний план якої охоплював такі теми: Representation Techniques in Media, Media Stereotypes, Using Visuals in Media, Beauty and Gender in Media, Media & Mind, Media & Money, Online Advertising, Propaganda and Manipulation, Fake News. Студенти реалізовували спільні міні-проекти удосконалюючи навички кооперації та комунікації в групі. Отже, практичне та педагогічне застосування методів креативного навчання створює передумови для розвитку й удосконалення навичок критичного мислення, а надає можливість апробувати їх у процесі вивчення англійської мови.

Ключові слова: креативність, критичне мислення, креативний підхід, креативна взаємодія, аргументація, гнучкість мислення.

The article examines the prerequisites for creating a creative learning environment in the process of teaching English to students of higher education institutions, which aims at improving their critical thinking skills. The author focuses on the role of establishing a creative interaction model "teacher-student" within the elective course "Analysis of media discourse" as a part of the educational program "014 – Secondary Education". Creativity as a key component of the modern era is characterized by the creation of new ideas, and not only by the assimilation of information. However, in the pedagogical field, there is still a contradiction regarding the importance of developing students' creativity and at the same time supporting the reproductive style of teacher-student interaction in the educational process of the university. Critical thinking is considered as the ability to analyze information from the standpoint of logic and a person-oriented approach in order to apply the obtained results to both standard and non-standard situations, questions and problems. The article presents practical guidelines for effective ways of establishing a creative learning environment through project work, which activates students' creative skills, as well as stimulates their ability to express their own opinion. An example of the implementation of creative tasks with the aim of improving students' critical thinking skills in the course "Analysis of media discourse" was considered, the curriculum of which covered the following topics: Representation Techniques in Media, Media Stereotypes, Using Visuals in Media, Beauty and Gender in Media, Media & Mind, Media & Money, Online Advertising, Propaganda and Manipulation, Fake News. Students implemented joint mini-projects, improving cooperation and communication skills in the group. Therefore, the practical and pedagogical application of creative teaching methods creates prerequisites for the development and improvement of critical thinking skills and provides an opportunity to test them in the process of learning English.

Key words: creativity, critical thinking, creative approach, creative interaction, argumentation, the flexibility of thinking.

УДК 378.147 +811.111.7
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/52.1.5>

Бешлей О.В.,

канд. філол. наук, доцент,
доцент кафедри англійської мови
Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича

Батринчук З.Р.,

канд. філол. х наук,
асистент кафедри англійської мови
Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича

Постановка проблеми. Розвиток креативних здібностей у студентів та навичок мислити критично є однією з прерогатив сучасного закладу освіти, адже така людина може якісно оцінювати стан речей, адаптуватись до швидкоплинного ритму світу, систематизувати, екстрагувати необхідну інформацію для її подальшого застосування та тверезої оцінки дійсності. Особлива увага до проблеми спостерігається з боку викладачів ЗВО, адже з розвитком сучасних технологій спостерігається прискорення всіх процесів, що відбуваються у суспільстві, і роботодавці все частіше висуюють

такі вимоги до потенційних кандидатів, як творчий підхід, уміння креативно мислити. Завданням викладачів ЗВО є підготувати не тільки грамотних фахівців у різних сферах, а й здатних творчо і критично мислити та бути конкурентоспроможними на ринку праці. Креативність і критичне мислення перестали бути якісною характеристикою лише митців та філософів, а стали життєво важливими складовими успішної діяльності будь-якої спеціальності.

Американський психолог Е. П. Торренс розглядає креативність як здатність до породження

великої кількості різноманітних та оригінальних ідей [8]. Чільну роль у формуванні та розвитку навичок креативного та критичного мислення відводиться освіті, яка є важливим і безпосереднім інструментом розкриття таланту кожного. Основи цих навичок закладаються на етапі початкової школи, а їх безперервний розвиток та вдосконалення пов'язане з університетською освітою, включаючи навчання іноземної мови.

Навчальні матеріали включають завдання для активізації творчих здібностей та навичок критичного мислення, що притаманно зарубіжним підручникам з англійської як іноземної. Відповідно до заявленої в них концепції **4C** (англ. *communication, collaboration, creativity, critical thinking* – комунікація, взаємодія, креативність, критичне мислення) креативність розглядається як необхідна умова успішного оволодіння іноземною мовою.

Ефективність педагогічного спілкування полягає у вмінні викладача займати різну позицію залежно від освітніх та виховних цілей: співробітника, наставника, консультанта, інформатора тощо. Основне завдання викладача – створити необхідні умови, які дозволяють розкрити творчий потенціал та індивідуальність студентів.

Мета статті полягає у представленні методів до розвитку креативних здібностей та критичного мислення студентів Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича на заняттях з іноземної мови у результаті оновлення освітньо-професійної програми бакалаврського рівня вищої освіти «Англійська мова і література та друга іноземна мова». Пропоновані методи були апробовані у рамках навчальної дисципліни «**Аналіз медіадискурсу**» як вибіркового компоненту ОПП для студентів 4 курсу спеціальності 014 «Середня освіта». Головною метою вищої професійної освіти є підготовка компетентного, кваліфікованого випускника, який здатний не лише застосовувати на практиці знання, вміння та навички, а й приймати оригінальні та нестандартні рішення у ситуаціях, що виникають у професійній діяльності [1].

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що навчальне середовище, в якому здійснюється формування креативних здібностей, має пришвидшити процес формування навичок критичного мислення. Для цього викладачеві необхідно створити сприятливу психологічну атмосферу в аудиторії, що, насамперед, стимулюватиме їх активну участь у дискусії та обміні досвідом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідження [2; 5; 8] підтверджують, що навички критичного мислення посилюють креативність і навпаки. А цілеспрямоване мислення визначається критичним та креативним мисленням [8]. Існують також дослідження, що розглядають креативність та критичне мислення в дихотомії

[2]. Креативність зазвичай не вписується в межі якогось домену, адже це уявне, спонтанне та неоцінне мислення. Ідея синергії цих понять пропонує розглядати креативність та критичне мислення у єдності, що активує пов'язані когнітивні здібності. Відтак уміння мислити критично є невід'ємною здатністю індивіда при створенні нових продуктів, стратегій чи ідей. Такі навички як критичне судження, оцінка альтернатив, відбір інформації, оцінка надійності все ж присутні у процесі активізації креативності.

Початком активних досліджень креативності були опубліковані теоретичні праці таких авторів, як Дж. П. Гілфорда та Е. П. Торранса, які визначали креативність як здатність інтелекту знаходити проблеми та пропонувати неординарні шляхи їх вирішення [9], необхідну умову наукового творення, соціального прогресу та технологічних інновацій [3]. На думку сучасних зарубіжних методистів (Б. Фортман, Х. Холлінг, П. Челік, М. Шторме, Т. Любарт, Л. Ванг, Д. Кокотсакі, Х. Ванг, А. Сампедро), полілінгвізм сприяє розвитку креативних навичок студентів. Дослідження А. Сампедро та Х. Пенї демонструє позитивну кореляцію між білінгвізмом та рівнем креативності мислення [7]. Л. Ванг, Д. Кокотсаки провели опитування викладачів англійської мови як іноземної на тему їхнього ставлення до креативності на заняттях: більшість вчителів погодилися з тим, що знання іноземної мови позитивно впливає на креативність учнів і, отже, бажаним є використання творчих завдань на заняттях з іноземної мови [10].

Виклад основного матеріалу дослідження. Заняття англійської мови – чудовий майданчик для втілення таких завдань, адже із активним застосуванням комунікативного підходу відкривається горизонт тем, у розрізі яких студенти можуть активно застосовувати і вдосконалювати навички критичного мислення. Викладач як фасилітатор на заняттях англійської мови адаптує їх відповідно до потреб студентів, їх стилів навчання. У результаті, студенти більш вмотивовані вивчати англійську як іноземну, активно беруть участь в груповій та/чи командній роботі. Існує безліч визначень поняття «критичне мислення», однак усі вони зосереджуються на: здатності мислити логічно, абстрактно та вмінні об'єктивувати судження [4]. Враховуючи ці параметри, викладачеві необхідно застосовувати різні методи на заняттях з метою формування та розвитку критичного мислення у студентів на рівні вербальної креативності, коли студенти мають можливість мислити, порівнювати, зіставляти, аналізувати і робити висновки.

У рамках навчальної дисципліни «Аналіз медіадискурсу» ми використовували концепцію Річарда Пола щодо розвитку креативності та критичного

мислення. Така методика є доволі практичною, тож може бути адаптованою для застосування в рамках проведення занять англійської мови в університеті. Науковець пропонує використовувати **елементи аргументації** (далі ЕА), що сприяють розвитку навичок критичного мислення. Такий підхід ґрунтується на думці, що за допомогою питань студент постає перед викликом об'єктивувати свої судження у систематизації. Принцип побудови питань також має бути врахований: він має знаходити опертя на приклади, ілюстрації, реальні підстави. Також вибудовувати питання слід таким чином, щоб відповіді охоплювали різні часові рамки, можливий розвиток подій, пошук аналогій, передбачень. Якщо відповіді студента охоплюють згадані вище елементи, його судження можуть бути доповнені відповідями інших студентів, розгортаючи широке поле для дискусій у групі, в процесі яких можливий пошук рішень у найнезвичнішому ключі.

Р. Пол припускає, що загальна логіка суджень все ж має бути присутня, однак для цього студент має «дисциплінувати» свій розум, керуючись структурою ЕА. Якість запитань, що висуваються для дискусій студентом визначає і якість його думок. Щоб бути успішним в аргументуванні, ми рекомендуємо студентам опиратися на вісім принципів: *мету, проблематику, припущення, умовивід, підтекст, точка зору, концепти та інформація*. Саме тому на заняттях англійської мови ми пропонуємо низку запитань, беручи до уваги різні елементи та «проводить» студента до пошуку прикладів, аналогій, доказів. Таким чином відповіді набувають характеру аргументації через дискусію та підводять до запланованих активностей на занятті. Беручи до уваги вищезгадані вказівки, викладач ефективно маневрує дискусіями на заняттях англійської мови, застосовуючи комунікативний підхід.

Розглянемо конкретний приклад впровадження креативних завдань з метою удосконалення навичок критичного мислення студентів на заняттях з дисципліни «Аналіз медіадискурсу». Насамперед, відзначимо, що навчальний план дисципліни охоплював такі теми: *Representation Techniques in Media, Media Stereotypes, Using Visuals in Media, Beauty and Gender in Media, Media & Mind, Media & Money, Online Advertising, Propaganda and Manipulation, Fake News*. Відповідно до спектру питань, реалізацію спільних міні-проектів вважаємо одним з найефективніших способів заохотити студентів говорити та думати іноземною мовою, а також удосконалювати навички кооперації та комунікації в групі. Отже, наведемо кілька прикладів роботи студентів у парах та групах. Аби забезпечити максимальну залученість студентів, а також заохотити їх критичне мислення, до початку виконання

проектів ми запропонували студентам подумати, обговорити та знайти підтвердження в інтернет-джерелах те, як етнічність представлена у західному (тобто європейському) та в нашому українському суспільстві. Ключовим питанням було проаналізувати, які приклади медіа-контенту відображають культурні репрезентації етнічної приналежності, а які – їх видозмінюють? Також потрібно було пояснити, чому ці стереотипи досі зберігаються?

Наступним практичним завданням було переглянути різні іноземні онлайн медіа ресурси (газети, новини, Твіттер, Фейсбук тощо) і знайти, як там представлені українці та Україна. Студентам слід було зосередитися на загальних ідеях і на тому, як образ українців «конструювався» впродовж років. Далі в групах студенти знаходили релевантні фото і, користуючись сучасними онлайн-інструментами відображали знайдену інформацію, пояснюючи при цьому, чому такі зображення були створені і чи були там приховані мотиви. Цікаво, що більшість студентів намагалися сфокусуватись на найменших деталях (колір, малюнок, вираз обличчя або жести, перспектива зробленого фото тощо), які відображали приховані метафори. Для повного розкриття проблеми студенти опирались на такі питання:

- *How is the image constructed?*
- *What are the creative languages used to characterise this image?*
- *Why might people experience this message differently?*
- *What are the embedded values and points of view?*
- *What does it say about the media and power?*

Студенти використали платформу Padlet (<https://padlet.com/obeshlei/1ho8vehkjep42bt>), аби представити свої ідеї та мати можливість прокоментувати роботи своїх однокласників (див. Рис. 1).

Зауважимо, що незважаючи на спільний вид діяльності, така робота завжди забезпечує дух конкуренції. Кожен студент намагався знайти цікавий та актуальний матеріал. Креативний підхід до оформлення та сумлінна підготовка подачі матеріалу дозволила досягти блискучих результатів. У процесі перевірки та обговорення результатів виконаної роботи ми намагаємося наголошувати не тільки на змістовному аспекті підбору інформації, а й на важливості вміння вислухати думку однокласників та надати доречний зворотній зв'язок. Подібний вид діяльності відповідає компетентнісній моделі навчання іноземних мов, де проявляється творча спрямованість. Тож креативний підхід до навчання полягає не лише у використанні творчих завдань, а й у вмінні відзначити лінгвістичні вміння студентів. Завдання викладача, при цьому – знайти спосіб показати студентам, як

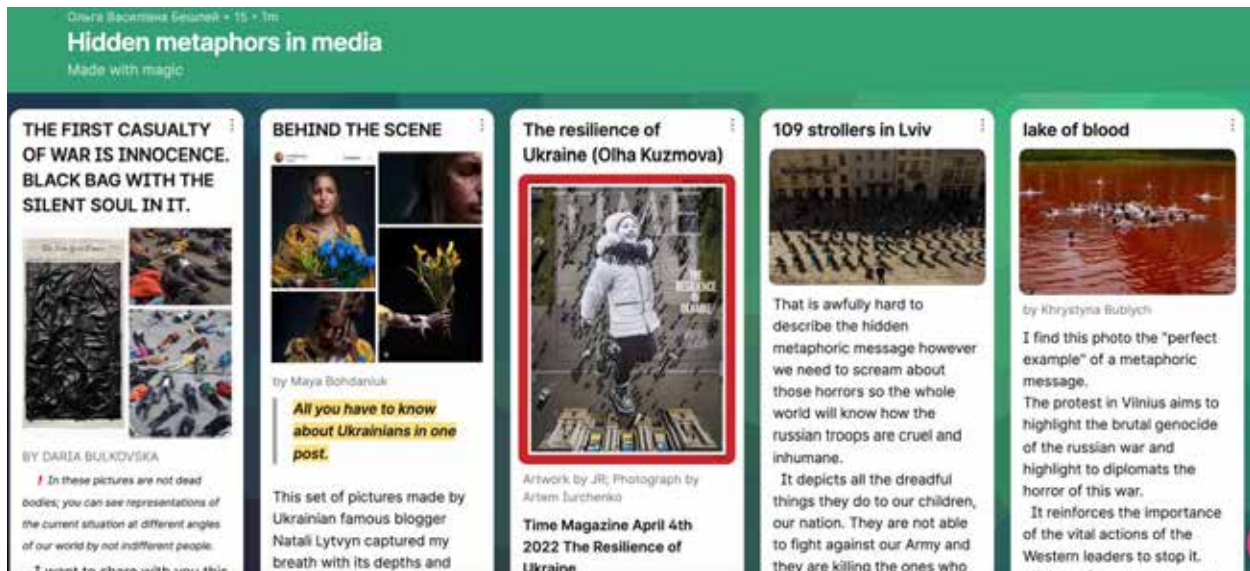

Рис. 1

вони прогресують та допомогти рухатися далі до успіху. Усвідомлення позитивного результату своїх зусиль щодо вивчення іноземної мови дає студентам додаткову мотивацію для досягнення чергової мети.

Висновки. Отже, розвиток навичок критичного мислення вимагає певних умов розвитку творчих навичок, як у викладача, і у студентів. Серед них сприятлива, доброзичлива атмосфера, яка виключає критику, дає можливість студентам почуватися впевненими, не боячись робити помилки, а також заохочення ініціативи та самостійної роботи студентів. Створення креативного навчального середовища на основі диференціації навичок критичного мислення студентів веде до активізації взаємодії студентів та викладача. Саме креативні завдання залучають студентську аудиторію до конструктивної, творчої діяльності, розвивають професіоналізм та прагнення до самовдосконалення. У студентів формуються життєві цінності, нові погляди, що стимулює їх дивитися по-іншому на усталені ситуації та пропонувати неординарне вирішення ординарного завдання. Цьому сприяє сприятливий психологічний клімат, що передбачає мінімізацію критики діяльності студентів, концентрацію на позитивних моментах, заохочення будь-яких форм особистісної інтелектуальної активності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Наказ про затвердження професійного стандарту за професією "Вчитель закладу загальної середньої освіти" від 23.12.2020 № 2736-20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>
2. Bailin S. Critical thinking and science education. *Science & Education*, 2002. 11 (4), 361–375.
3. Guilford J. P. Creativity. *American Psychologist*. 1950. Vol. 5. Issue 9. P. 444-454.
4. Paul R., Elder L. Critical thinking: Teaching students how to study and learn, Part III. *Journal of Developmental Education*, 2003. 26 (3), 36-37.
5. Plucker J.A., Beghetto R.A., Dow G.T. Why isn't creativity more important to educational psychologists? Potentials, Pitfalls, and Future Directions in Creativity Research. *Educational Psychologist*, 2004. 39 (2), 83-96.
6. Runco M. Creativity. *Annual Review of Psychology*. 2004. Vol. 55. pp. 657–687.
7. Sampedro A., Peña J. The Effect of Bilingualism Level on Creative Performance during Preadolescent Period. *The Spanish Journal of Psychology*. 2019; 22 (12).
8. Thayer-Bacon B. *Transforming Critical Thinking: Thinking Constructively*. Teachers College Press, Columbia University, 2000.
9. Torrance E. P. *Rewarding Creative Behavior*. New York: Prentice-Hall, 1965. 353 p.
10. Wang L., Kokotsaki D. Primary School Teachers' Conceptions of Creativity in Teaching English as a Foreign Language (EFL) in China. *Thinking Skills and Creativity*. 2018. 29. 115-130.